

Fulldyrka areal og små jordstykker

Grete Stokstad og Svein Olav Krøgli

Litt over halvparten av arealet med gras ligger på jordstykker som er under 20 dekar, og nesten en fjerdedel av kornarealet ligger på jordstykker under 20 dekar. Å slå sammen jordstykker for å redusere andelen areal på små jordstykker er først og fremst gjennomførbart der det i dag allerede er relativt store jordstykker.

Jordstykke

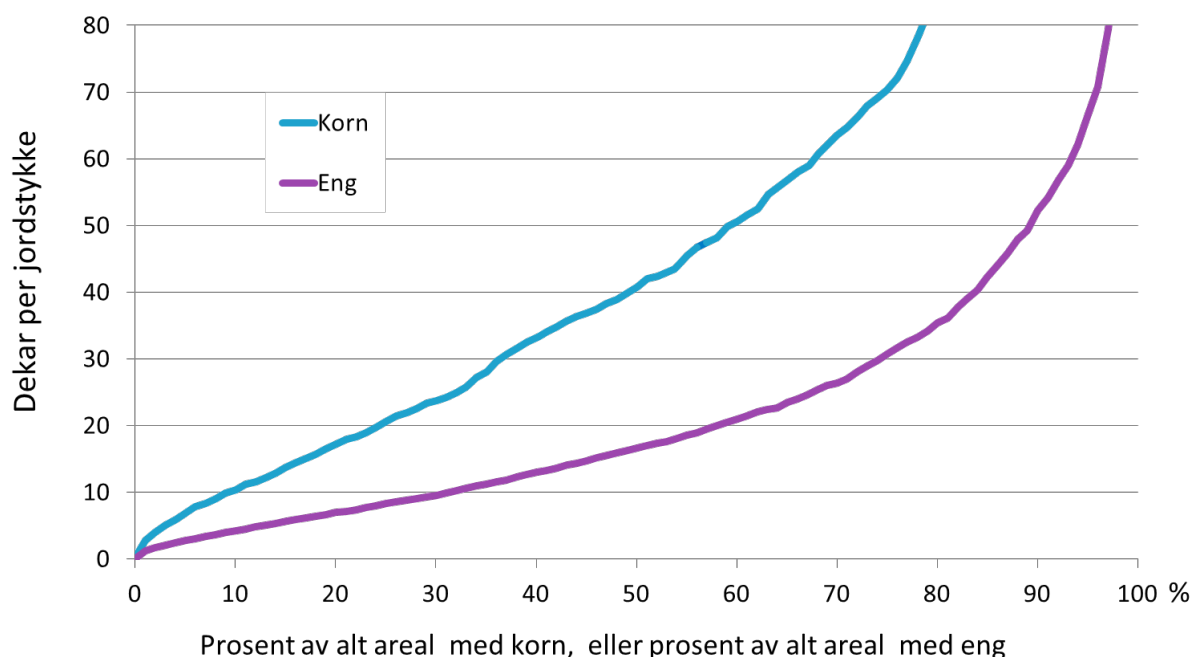
Effektiv drift av korn og grasarealer forutsetter at jordstykkene ikke er for små, og at det er liten avstand mellom teigene. I dette faktaarket ser vi derfor på omfanget av fulldyrka jord på små jordstykker. Med jordstykke menes et sammenhengende jordbruksareal som er avgrenset av bekk, grøft, vei, trekker, skog, m.m. Også smale kantsoner mellom jordstykker tas hensyn til når vi i Skog og landskaps overvåkningsprogram for jordbrukets kulturlandskap (3Q), måler jordstykker (se faktaark om 3Q). 3Qs jordstykker vil dermed i stor grad reflektere hvordan arealet er oppdelt og drives ved flyfotidspunktet.

Arealbruk

Eng er klart den vanligste arealbruken i Norge, og utgjorde i 2012 59 prosent av det fulldyrka arealet i drift, mens korn utgjorde 37 prosent (kilde: SLF). På Østlandet og i Trøndelag er korn utbredt, og der finner vi også de største jordstykkene. Størst gjennomsnittlig størrelse på jordstykker med korn per fylke finner vi i Akershus, med Nord-Trøndelag som en klar nummer to.

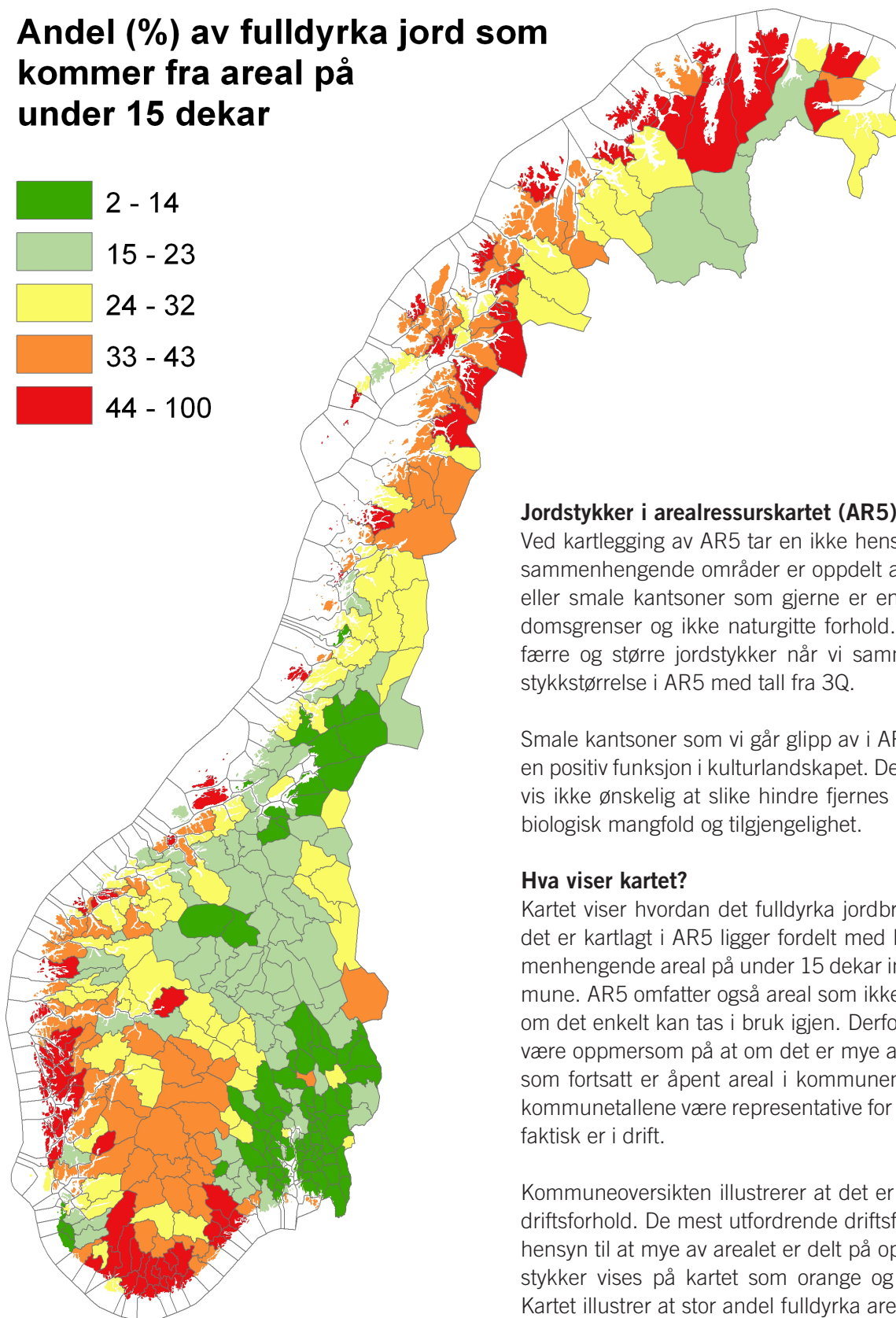
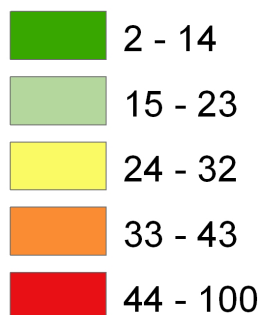
Sammenligning av korn og gras

Figur 1 viser sammenhengen mellom prosentandelen av areal med korn eller eng og størrelse på jordstykker i dekar. Figuren illustrer at mens snau 10 prosent av kornarealet ligger på jordstykker under 10 dekar, så ligger omtrent en fjerdedel av arealet på jordstykker under 20 dekar. Utfordringen er imidlertid enda større når det gjelder effektiv grashøsting. Omtrent 30 prosent av grasarealet ligger på jordstykker som er under 10 dekar, mens over halvparten av arealet er på jordstykker som er under 20 dekar.

Figur 1: Andelen av henholdsvis areal med korn og areal med eng som ligger på jordstykker som er mindre enn antall dekar på den vertikale akse. Figuren gjelder for andre omdrev i 3Q, og viser tall for hele landet. Bare hele arealfigurer er brukt i beregningen.

Andel (%) av fulldyrka jord som kommer fra areal på under 15 dekar

Jordstykker i arealressurskartet (AR5)

Ved kartlegging av AR5 tar en ikke hensyn til at relativt sammenhengende områder er oppdelt av ulike vekster, eller smale kantsoner som gjerne er en følge av eiendomsgrenser og ikke naturgitte forhold. Det blir derfor færre og større jordstykker når vi sammenligner jordstykkestørrelse i AR5 med tall fra 3Q.

Smale kantsoner som vi går glipp av i AR5 kan også ha en positiv funksjon i kulturlandskapet. Det er nødvendigvis ikke ønskelig at slike hindre fjernes med hensyn til biologisk mangfold og tilgjengelighet.

Hva viser kartet?

Kartet viser hvordan det fulldyrka jordbruksarealet, slik det er kartlagt i AR5 ligger fordelt med hensyn til sammenhengende areal på under 15 dekar innen hver kommune. AR5 omfatter også areal som ikke er i drift i dag, om det enkelt kan tas i bruk igjen. Derfor er det viktig å være oppmersom på at om det er mye areal ute av drift som fortsatt er åpent areal i kommunen, behøver ikke kommunetallene være representative for det arealet som faktisk er i drift.

Kommuneoversikten illustrerer at det er stor variasjon i driftsforhold. De mest utfordrende driftsforholdene med hensyn til at mye av arealet er delt på opp på små jordstykker vises på kartet som orange og røde områder. Kartet illustrer at stor andel fulldyrka areal på små jordstykker finner vi på sørspissen av Norge, særlig Agder fylkene, ytre områder av Vestlandet og nordlige deler av Nordland, i tillegg til kysten av Toms og Finnmark.

Figur 2: Data er klassifisert slik at antall kommuner er tilnærmet lik i hver gruppe, derfor ulike intervaller. Kartgrunnlag: Skog og landskap (AR5), Kartverket (N2000).